

رۆلی گوندی روست له شۆرشى ئەیلول و شۆرشى نویدا

وینەیهکی

دانیشتوانی

گوندی روست

کە له یهکیک

له کاره

ههروههزیهکاندا

گیراوه

محمد حوسین میر صادق

له سالی شهستهكان و دواى هه‌لگیرسانی شۆرشى كورد گوندی روست رۆلێكى به‌رچاوى له یارمه‌تیدانى شۆرشى هه‌بووه، ئەمەش بۆته‌هۆكارى سهره‌كى كه‌ دۆلى روست بێته‌ یه‌كێك له‌ ئامانجه‌كانى بۆردومانكردن و لێدانى حكومه‌تى عێراق، ئەمەش واده‌كات چه‌ندان چار به‌ شۆزای جیاواز ئەم گونده‌ بگه‌وێته‌ به‌ر په‌لامارى دۆزمنانى كورد، به‌رله‌وى شۆرشى هه‌لگیرسىت میره‌كانى روست په‌یوه‌ندیان به‌ بارزانیوه‌ هه‌بووه‌ ئاماده‌یى خۆیان بۆ شۆرش راگه‌یاندبوو، دواى ئەوه‌ى سهرکردایه‌تى شۆرش له‌گه‌ڵ حكومه‌تى (قاسم)نه‌گه‌یشتنه‌ ئاكام شۆرش به‌ریاده‌بیت، بارزانی نێردراویكى بۆلای میره‌كانى دۆلى روست ده‌نێریت و پێیانده‌لێت داواتان لێده‌كهم خۆتان ئاماده‌بیکن بۆ یارمه‌تیدانى شۆرش، ئەوكات (میر محمد شریف میر صادق و قادر ئاغای میر ئەسه‌د) له‌گه‌ڵ خه‌لكه‌ كۆده‌بینه‌وه‌ ئەم پایه‌مى بارزانی له‌گه‌ڵ خه‌لكه‌ باس ده‌كهن، دواتر دانیشتوانی روست به‌تێكرا بریارى پشتگیری كردنى شۆرش ده‌دن، بۆئهم مه‌به‌سته‌ زیاتر له‌ شه‌ست پێشمه‌رگه‌ى چه‌ك له‌شان خۆ ئاماده‌ ده‌كات و دینه‌ پالپشتى شۆرش بۆیه‌ هه‌رله‌وكات بارزانی وه‌ك وه‌فایه‌ك بۆ هه‌لوێستی خه‌لكى گوندی روست و ده‌رووبه‌رى فه‌رمانی كرده‌وه‌ى باره‌گای رێكخراوى روست ده‌دات، بۆیه‌ هه‌رله‌وكات رێكخراوى (زۆك)له‌گوندی روست ده‌كرێته‌وه‌، خوا لێخۆشبو (حسین میر صادق)وه‌ك لێپرسراوى رێكخراو ده‌ست نیشان ده‌كریت، چونكه‌ سنورى دۆلى روست پێوستى به‌وه‌هه‌بوو كه‌ رێكخراویك له‌ سنوره‌كه‌ هه‌بێت بۆ وشیاركردنه‌وه‌ى خه‌لك بۆ شۆرش، چونكه‌ له‌سه‌ره‌تادا رێكخستن ده‌ورى كارگیرى هه‌بووه‌ له‌ هاندان و پێگه‌یاندنى پێشمه‌رگه‌، بۆیه‌ هه‌ر له‌ ئاماده‌بوونی ئەم شه‌ست پێشمه‌رگه‌ له‌ دۆلى روست خۆى له‌خۆیدا گرو تێنێكى به‌هێزى دایه‌ شۆرش، چونكه‌ هه‌ر به‌كۆكردنه‌وه‌ى ئەم پێشمه‌رگانه‌ له‌ سنورى دۆلى روست بنگه‌ى پۆلیس كه‌ سه‌ربه‌ حكومه‌تى ئەوكاتى (عبدالكریم قاسم)هه‌بوو چۆله‌كریت به‌بێ شه‌ر دواى ورده‌ ورده‌ ئەم پێشمه‌رگانه‌ زیاد ده‌كهن و ژماره‌یان ده‌گاته‌ زیاتر له‌ هه‌شتا پێشمه‌رگه‌، پێشمه‌رگه‌كانى شۆرش له‌ سنوره‌كه‌ به‌ فه‌رمانی (عقید كافی) له‌سنورى شیوانی دۆلى روست و سیده‌كان هێزه‌كانیان له‌ چیاى سه‌ساپۆست و گرده‌زین له‌ باكوروو باكوروو خۆرئاواى روست بۆ به‌رپه‌رچى هێزى جاش و سه‌ربازه‌كان داده‌هه‌زێن، به‌م جۆره‌ سه‌ساپۆست و گرده‌زین ده‌بینه‌ مه‌یدانى شه‌رو به‌رگى له‌به‌رامبه‌ر هێزى جاش و سه‌ربازه‌كانى رۆژم، دواى شه‌ریكى سه‌خت و كوژرانى چه‌ندان جاش و سه‌ربازو شه‌هید بوونی چه‌ند پێشمه‌رگه‌یه‌ك هێزى پێشمه‌رگه‌ بۆ گردى زه‌رد له‌ نزیک هه‌لگۆرد كه‌ ده‌كه‌وێته‌ خۆره‌لاتى روست و گرتك ده‌كشێته‌وه‌، پێشمه‌رگه‌كانى ناو گوندی روستیش بۆ به‌رى (ئاروان)كه‌ ده‌كه‌وێته‌ به‌رامبه‌ر گوندی روست ده‌كشێته‌وه‌ له‌به‌ر هێزى جاش و سه‌ربازو توپ و فێوكه‌كانى رۆژم ده‌كشێته‌وه‌و گوندی روست به‌م جۆره‌ له‌پێشمه‌رگان چۆل ده‌بیت، ئەمەش بوه‌ ده‌رفه‌تێك بۆ سه‌ربازان و جاشه‌كانى حكومه‌تى

لێده‌كه‌وێته‌وه‌ به‌ناوه‌كانى (قادر و محمد ئاغى سولتان) دواى كۆتایى هاتن ئەم بۆردومانانه‌ى رێژمى به‌عس له‌یه‌كهم قوناغدا رۆژم ده‌ستى كرد به‌ دوور خستنه‌وه‌ى ئەو بنه‌مالانه‌ى كه‌ رۆلى سهره‌كیان ده‌گێزا له‌ گوندی روست، ئەویش بنه‌ماله‌كانى (حوسین میر صادق و عه‌بابه‌كرد مسته‌فا و ره‌سول عوسمان) بوون، كه‌بۆخارووى عێراق گواستراوه‌وله‌پارێزگای دیوانیه‌ له‌ناحیه‌ى (ئه‌لپێر) نیشته‌جێ کران، چونكه‌ رۆژمى به‌عس واى ده‌زانى به‌دوورخستنه‌وه‌ى ئەو بنه‌مالانه‌ده‌بێته‌هۆكارى سهره‌كى لاوازبوونی شۆرش له‌وناوچه‌یدا، به‌لام شۆرش هه‌ربه‌رده‌وام بوو تاكو نىسكوى شۆرشى ئەیلول، دواى شۆرش هه‌لگیرسایه‌وه‌ مه‌فره‌زه‌ى سهره‌تایى دروست کرانه‌وه‌، له‌مانگى تهمموزى سالى ۱۹۷۶ مه‌فره‌زه‌ى سهره‌تایى له‌لایه‌ن (ئهمحمد فه‌قى ره‌ش و قادر حه‌مه‌ده‌مین ناسراو به‌ قادره‌سور ره‌قیب عوسمان ناسراو به‌ ره‌زۆو جابیر خدر قادر) وه‌ چه‌ندان پێشمه‌رگه‌ى تری ناوچه‌كه‌ هه‌لگیرسایه‌وه‌ دامه‌زرا، له‌باره‌ى مه‌فره‌زه‌ سهره‌تایه‌كانى دۆلى روست به‌پێز (نه‌وشیروان مسته‌فا) له‌ كێتیی (له‌كەنارى دانوبه‌وه‌ بۆ خه‌رى ناوزه‌نگ) ده‌نوسیت" مانگى نىسانى سالى ۱۹۷۷ شه‌هیدان خالید سه‌عیدو هه‌ندێك له‌ پێشمه‌رگه‌كانى باله‌كایه‌تى هاتبوون بۆ هه‌لگۆردو ناوچه‌ى برادۆست، له‌وئ ماپوونه‌وه‌، چاوه‌پوانى هه‌ندێ له‌به‌رپرس و كادرانى ی.ن.ك یان ده‌كرد له‌سوریاوه‌، شه‌هید خالید له‌ چاوه‌پوانیدا بى‌ تاقت بووبوو بۆیه‌ پۆیشت بۆ هه‌لگۆرد، به‌لام دوو مه‌فره‌زه‌ى له‌ناوچه‌كه‌دا جى هێشتبوو، یه‌كێكیان (عبدالرحمن بى شه‌بى)بوو ئەوه‌ى تریان (قادره‌ سۆر روستایى)بوو كه‌ ئەوكات قادره‌ سۆر فه‌رمانده‌یان بوو، یه‌كهم چالاكى مه‌فره‌زه‌كانى دۆلى روست به‌سه‌رپه‌رشتى قادره‌سۆر روستایى بریتى ده‌بیت له‌ كوشتنى پۆلیسیك له‌ نزیک گوندی پێرۆمه‌ر كه‌به‌(بن قه‌لان)ده‌ناسریت، دواتر به‌مه‌به‌ستى زیاتر خۆ رێكخستن و پته‌وكردنى په‌یوه‌ندیه‌كانیان به‌مه‌فره‌زه‌كانى باله‌كایه‌تى رۆو له‌ ناوچه‌ى (گونده‌زۆر)ده‌كهن، به‌لام رۆژم هه‌ست به‌م چالاکیانه‌ ده‌كات هه‌ریۆیه‌ به‌هێزێكى سى لیاو چاوساغى هه‌ندێك له‌جاشه‌كان له‌ رێكه‌وتى ۱۹۷۶/۱۱/۱۳ هێرش بۆ ناوچه‌ى (گونده‌زۆر)ده‌هێنن، دواتر شه‌ش پێشمه‌رگه‌و هاوالاتى شه‌هید ده‌بن و چه‌ند پێشمه‌رگه‌یه‌كیش بریندارده‌بن، قادره‌ سۆر روستایى و ره‌قیب عوسمان حه‌مه‌ده‌مین دوو بریندارى ئەم هێرشه‌ بوون، به‌لام به‌سه‌ختى بریندارده‌بن، دواتر مه‌فره‌زه‌كانى قادر

پێگه‌ى خۆیان خۆشبه‌كهن، جارێكى تر شه‌رى ئێوان عێراق و ئێران ده‌ستى پێكردو له‌سالى ۱۹۸۰ ديسان گوندی روست كه‌وته‌ به‌ر بۆردومانكردنى فێوكه‌كانى رۆژمى به‌عس، بۆیه‌ ئەمجاره‌ خه‌لك زیاتر ناچاركرا كه‌ ژۆرتێرن ئەو خه‌لكه‌ى گه‌رپه‌په‌وه‌ رۆو بگه‌نه‌ ئێران، تاكو راپه‌رینه‌ مه‌زنه‌كه‌ى سالى ۱۹۹۱، له‌و راپه‌رینه‌ شكۆداره‌شدا خه‌لكى گوندی روست ئەوانه‌ى له‌ راگواستنى سالى ۱۹۷۸ له‌ ژۆردوگایه‌كانى دیانان و هه‌ریرو مه‌لا تۆمه‌رو سى پیران و شارى هه‌ولێر نیشته‌ جى كرابوون شان به‌شانى پێشمه‌رگه‌كانى كوردستان رلى به‌رچاویان هه‌بووه‌ له‌ راپه‌رین، كه‌ چه‌ند شه‌هیدێكى بى‌ به‌خشین، كوردستان هه‌رچه‌ند له‌ راپه‌رین ئەم خه‌لكه‌ به‌رده‌وام له‌ناو حزبه‌كانى كوردستان كارى خۆیان ده‌كرد شان به‌شانى پێشمه‌رگه‌ له‌ هه‌موو شه‌ره‌كانى دوزمناى كورد به‌شداریان كرد، وه‌هه‌موو كات له‌ سه‌نگه‌رى پێشه‌وه‌بوونو بۆیان ده‌ستنیشان ده‌كرا، ده‌توانین بڵێین له‌ سنورى ناحیه‌ى سمیلانى ئیستا گوندی روست یه‌كهم گوند بوو ئاوه‌دان بکێرته‌وه‌، ئەگه‌رچى وه‌ك پێویست تاكوئیستا خه‌لكه‌كه‌ نه‌گه‌راونه‌توه‌ به‌لام له‌ هه‌موو گونده‌كان زیاتره‌، وه‌ نیشته‌ى زیاتر له‌ ۱۴۰ مال به‌وه‌زى زستان لى ده‌ژین، به‌لام ئەم گونده‌ وه‌ك له‌سه‌روه‌ش هێمامان بۆكرد كه‌ به‌رده‌وام له‌گه‌ڵ شۆرشه‌كان بووه‌، وه‌ سنوره‌كه‌ى جیگه‌و پێگه‌ى حزبه‌كان بووه‌، به‌لام له‌ پێوستى ئازادى عێراقیش له‌سالى ۲۰۰۲ شه‌هیدى به‌خشیه‌وه‌، به‌لام ئەم گونده‌ ئەو خه‌بات و ماندوووبوون و دلسۆزیه‌ى كه‌ هه‌یبوووه‌ بۆ كوردستان، تاكو ئیستاش به‌ده‌ست كه‌م و كورپى و بى‌ خزمه‌تگوزاریه‌وه‌ ده‌نالێنێ، چونكه‌ ئەگه‌ر حكومه‌تى هه‌رێمى كوردستان هه‌ندى پێرۆزه‌ى له‌ناوچه‌كه‌ ئه‌نجامداوه‌ كه‌ جیگه‌ى ده‌ست خۆشیه‌، به‌لام وه‌ك وه‌فادارى و خه‌باتى ئەو خه‌لكه‌ باس ده‌كریت نه‌ك خزمه‌ت كراوه‌ ته‌نها به‌قه‌د رۆژك نیه‌ی كه‌ له‌گوندی روست كراوه‌، چونكه‌ ئەگه‌ر ئێمه‌ باس له‌و خه‌بات و ماندوو بوون و شه‌هیدان ده‌كهن وه‌ك نازك نیه‌ی له‌سه‌ر كورد بیکه‌ین، چونكه‌ هه‌میشه‌ خه‌لكى گوندی روست خۆى به‌خاوه‌نى خه‌بات و شۆرش زانیوه‌، بۆیه‌ ئێمه‌ ته‌نها مه‌به‌ستمان باسكردنى رۆلى گوندی روست بوو له‌ شۆرشى ئەیلول و شۆرشى نوێ، به‌لام ئەمۆ هه‌رچه‌یه‌ك بێت ده‌بیت باس له‌ هه‌موو كه‌م و كورپه‌كان بكه‌ین، چونكه‌ گوندی روست هه‌مووكات گه‌ش بێن بووه‌ له‌خه‌بات، ئیستاش گه‌شبین نیه‌ی له‌ ئاینده‌دا خزمه‌ت بکێریت، له‌كۆتاییدا داواى لێبوورد له‌گشت خه‌انه‌واده‌ى ئەو شه‌هیدانه‌ ده‌كهم كه‌ ناوى شه‌هیده‌كانیانم له‌لانه‌بووه‌ بۆیه‌ ئەم نوسوون، وه‌ ناوى ئەو به‌پێزانیه‌ى كه‌ ناومان وه‌ك فه‌رمانده‌و سه‌رپه‌رشتیار هێنا وه‌ك مه‌فره‌زه‌كان باسم كردوون، كه‌ دواى لێبوورد له‌و به‌پێزانیه‌ ده‌كهم وه‌ له‌سالاتى دواى ۱۹۸۲ مه‌فره‌زه‌یان هه‌بووه‌ له‌ گوندی روست و ته‌واوى سنوره‌كه‌، چونكه‌ گونده‌ روست له‌دواى سالى ۱۹۸۲ ده‌توانین بڵێین مه‌فره‌زه‌كانى یه‌كێتى نیشتمانى كوردستان و پارێتى دیموكراتى كوردستان و حزبی سۆسیالیستی كوردستان و حزبی شیوعى كوردستانى لیبووه‌، وه‌ ژۆره‌شیان باره‌گایان هه‌بووه‌ له‌ ناوچه‌كه‌دا، بۆیه‌ داواى لێبووردن له‌ هه‌موویان ده‌كهم، وه‌ داواى لێبووردن ده‌كهم له‌ باسكردنى ئەم گونده‌ له‌خه‌لك چونكه‌ ئەم زانیاریانه‌ ژۆر به‌ پچر پچرى كه‌وتوونه‌ته‌ ده‌ستم، به‌هیوام توانیبیتم بچوكرتێن خه‌بات و ماندوووبوونی ئەو گونده‌م باسكردبیت.

هێزى پێشمه‌رگه‌ كه‌م بوو، رۆژم به‌رده‌وام هه‌ولێ فراوانكردنى سنورى هێزى پێشمه‌رگه‌ى ده‌دا به‌م راگواستنه‌ سنورى پێشمه‌رگه‌ له‌ سنوره‌كه‌به‌رفراوان بوو، چونكه‌ هێزى پێشمه‌رگه‌ له‌م ناوچه‌یه‌ ژۆر كه‌م مابوو، وه‌ هه‌ندێك كه‌سانیش له‌ ژۆره‌وه‌ په‌یوه‌ندیان كرده‌بوو له‌گه‌ڵ رۆژمى به‌عس، به‌لام تا راده‌یه‌یه‌ك ئەم دوو مه‌فره‌زه‌یه‌ى كه‌ له‌ دۆلى رۆست بوون به‌سه‌رپه‌رشتى (ئهمحمد فه‌قى ره‌ش و قادر حه‌مه‌ده‌مین پوستایى) خه‌لكێكى باشیان له‌گه‌ڵدا مابوو، وه‌ به‌لام له‌ پێش رێكه‌وتى ۱۹۷۸/۱۰/۱۴ حكومه‌تى به‌عس چه‌ند جاشك به‌كړى ده‌گرت و به‌شێوه‌ى تاكتیک پره‌وانه‌یان ده‌كات وه‌ك (حمدئهمین ماوانى- سمك حاجى خورشید - شیخ ته‌ها سیدكانى -عولا ماویلى - مسته‌فا عوسمان) ئەوانیش په‌یوه‌ندیان به‌ قادره‌سور روستاییه‌وه‌ ده‌كهن كه‌ گوايا ده‌یانووت له‌گه‌ڵ ئەواندا بێن به‌ پێشمه‌رگه‌، به‌لام كاتك ئەم پینچ جاشه‌ له‌گه‌ڵ سى پێشمه‌رگه‌ به‌ ته‌نیا ده‌بن له‌ نیوه‌ى شه‌ویكدا به‌رنامه‌ى به‌عس جێبه‌جێ ده‌كهن و سى پێشمه‌رگه‌كه‌ به‌ ناوانى (ره‌سول عومەر گه‌لالى- ره‌قیب عوسمان حمد ئهمین ناسراو به‌ ره‌زۆ- حوسین عه‌مه‌ر شیوه‌رۆكه‌بى)قۆل به‌ست ده‌كهن و له‌ ۱۹۷۸/۱۰/۱۴ ته‌سلیم به‌ رۆژمى به‌عسیان ده‌كهن و دواچار هه‌ر سى پێشمه‌رگه‌كه‌ له‌ ۱۹۷۹/۲/۲۲ له‌ یه‌كێك له‌ به‌ندینخانه‌كانى موسل له‌ سێداره‌ ده‌درێن، ئەم كاره‌ رهنه‌گدانه‌وه‌یه‌كى گه‌وره‌ى له‌ كوردستان لى ده‌كه‌وێته‌وه‌ و كێشه‌یه‌كى كۆمه‌لایه‌تى گه‌وره‌ ده‌نێته‌وه‌، ئەم سى شه‌هیده‌ دوو پۆژ پێش له‌ سێداره‌دانیان واتا له‌ رێكه‌وتى ۱۹۷۹/۲/۲۰ نامه‌یه‌كى هاویه‌ش بۆ كه‌سوكاریان و شۆرش ده‌نوسن كه‌ تیایدا ناوى تاوانبارانى تیادايه‌و داواى له‌ شۆرش ده‌كهن تۆله‌یان بستیته‌وه‌، نامه‌ى ئەم سى شه‌هیدانه‌ دوو پۆژ به‌ر له‌ سێداره‌دانیان نوسراوه‌، وه‌ دواى ئەم شه‌هیدانه‌ كاروانى شه‌هید به‌خشین به‌رده‌وام بوو، بۆیه‌ گوندی رۆست تاكو ئەمۆ نزیکه‌ ۱۰۰ شه‌هیدى به‌ كوردایه‌تى به‌خشیه‌وه‌، گوندی رۆست له‌ دواى راگواستن و وێرانكردن تاكو راپه‌رینی ۱۹۹۱ى كوردستان به‌به‌رده‌وامى جیگاو پێگه‌و باره‌گای حزبه‌ كوردستانیه‌كان بووه‌، وه‌هه‌رده‌م كه‌وتۆته‌ به‌ر هێرشى توپ و بۆمه‌كانى فێوكه‌كانى به‌عس، دانیشتوانى گوندی روست له‌به‌ر خۆشه‌ویستى خاك و پێشمه‌رگه‌ هه‌ر چاوه‌پوانى گه‌راوه‌بوون بۆ زیدی باب و باپیران، ئەوه‌بوو له‌سالى ۱۹۸۲ ده‌رفه‌ت ره‌خساو هه‌ندێك له‌ دانیشتوان گه‌راوه‌وه‌ گوندی روست به‌لام وه‌ك پێویست نه‌یانتوانی جیگاو